

שיש בו חומרא שכן עשה מעשה, ואין ללמוד ממנו למוציא שם רע
שלא עשה מעשה.
הגמרא מבארת באופן אחר מדוע הלאו של אונס הוא ניתק
לעשה: אלא לא יאמר 'לו תהיה לאשה' במוציא שם רע, שהרי
אשתו היא – שהרי כבר נשואה לו וואילו לשון 'תהיה' משמע
שעבשיו נשוא אותה, אם כן למה נאמר, אלא אם אינו ענין למוציא
שם רע, תנהו ענין לאונס, ואם אינו ענין לפניו, שהרי כבר נאמר כן
באונס עצמו, תנהו ענין לאחרי – לאחר הגירושין, ולנתק את
הלאו.
שואלת הגמרא: ואימא – שמא תאמר את האם אינו ענין באופן
אחר, ואם אינו ענין לפניו במוציא שם רע, תנהו ענין לאחרי ידיה
– לנתק את הלאו של מוציא שם רע עצמו, ללמד שאם גירש
אותה דלא לקי, אבל הלאו של אונס אינו ניתק לעשה. מיישבת
הגמרא: אין הכי נמי – אכן נדרש לנתק את הלאו של מוציא שם
רע, ואחרי אונס ונמר מיניה – ובא אונס ולמד ממנו.
דוחה הגמרא: במאי גמר מיניה – באיזה לימוד יכול אונס ללמוד
ממוציא שם רע, אי בקל וחומר אי במה מצוינו – הלא בין אם תלמד
ב'קל וחומר', ובין אם תלמד ב'מה מצוינו', איכא למיפדך
(כפרוכין) – יש לדחות את הלימוד, מה למוציא שם רע שכן לא
עשה מעשה, ואין ללמוד ממנו לאונס שעשה מעשה, לפטור
ממלקות.
אלא אמר רבא, כל ימיו בעמוד וחתור, כלומר התיבות 'כל ימיו'
מיותרות, לדרוש שלא תעמוד כך בשלוחיה כל ימיו, וזהו העשה
המנתק את הלאו. וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, כל ימיו בעמוד
וחתור. וכיון שהתיישבה הקושיא מאונס, חזר דינו של רבי יוחנן
שלאו שקדמו עשה לוקים עליו.
רב פפא מקשה על עצם דברי רבי יוחנן שלאו שקדמו עשה לוקים
עליו: אמר ליה רב פפא לרבא, כיצד אומר רבי יוחנן שלוקים על
לאו שקדמו עשה, והא לא דמי לאניה ללאו דחסימה, שהרי הלאו
של 'לא תחסום' לא קדמו עשה, ואילו בגמרא לעיל (א) מבואר
שלמדים מסמיכות פרשת מלקות ללאו של 'לא תחסום' שלוקים
רק על לאו הדומה ללאו דחסימה. אמר ליה – ענה רבא לרב פפא,
משום דכתב ביה רחמנא עשה ותיירא – עוד עשה מלבד הלאו,
מגרע גרע – יגרע דינו שלא ללקו עליו.
מוסיף רב פפא ומקשה: אי הכי – אם העשה הנוסף אינו גורם שלא
יהיה דומה ללאו דחסימה ולמעט ממלקות, אם כן לאו שניתק
לעשה, נמי לימא – גם תאמר בו וכי משום דכתב ביה רחמנא עשה
ותיירא מגרע גרע, ותהייבו מלקות. אמר ליה – ענה לו רבא, תהוא
לנתוקי לאו הוא דאמא – שם קיום העשה הוא לאחר עבירת
הלאו, ומוכיח הדבר שבה לתקנו, ולהיפטר על ידו ממלקות.
שואלת הגמרא על מה שתיירך רבא, כל ימיו בעמוד וחתור: הניחא
למאן דאמר – תירוך זה מתיישב רק לפי מי שסובר (להלן ע"ב) שיש
לשנות 'כימלו' ולא כימלו, דהיינו שבלאו הניתק לעשה כל עוד
שלא ביטל את האפשרות לקיים את העשה אינו לוקה, ולדבריו
אכן שייך לומר שהטעם שאונס שגירש אינו לוקה הוא משום שכל
ימיו בעמוד וחתור, כלומר שבידו כל ימיו לקיים את העשה, אלא
למאן דאמר שיש לשנות 'כימלו' ולא כימלו, כלומר שלדבריו מיד
מתחייב במלקות, וכדי להיפטר מהמלקות צריך לקיים את העשה,
מאי איכא למימר – כיצד יתיישב תירוצו של רבא, הלא מיד כאשר
בית דין יזהירו אותו לקיים את העשה, אם לא מקיימו, הרי הוא
לוקה, ולא שייך לומר על כך כל ימיו בעמוד וחתור. ואם כן לא
שייך לדרוש את הפסוק כמו שביאר רבא.

אמר לו – אחרים ששמעו שכך אמר רבי יוחנן, שאלוהו, אמר
– האם אכן אמרת דין זה. אמר ליה לא. אמר רבה, האלהים –
נשבע אני שאמרה, ויתביא ותניא – וכדבריו מתבאר מן הכתוב
בתורה וממשנתנו, בתיבא – נאמר (במדבר ה א) 'וישלחו מן המחנה'
[וגו'], שזו מצות 'עשה' לשלח טמא שלא יכנס במקדש, ולאחר
מכן כתוב (שם א) 'ולא ימלאו את מחניהם', שזו אזהרת 'לאו' על
הכנס למקדש טמא, והרי לפנינו 'לאו שקדמו עשה', ועל כך
תניא – שנינו במשנתנו (לעיל ג א), הבה למקדש טמא שאלוהו
נמצאו למדים שלא שקדמו עשה אין העשה בא לנתק את
הלאו, אלא לוקים עליו.
שואלת הגמרא: אלא מאי מעמא קא הדר ביה – כיון שכדבריו
'כתיבא ותניא' מדוע חזר בו. משיבה הגמרא: משום דקשיא ליה –
היתה לו קושיא מהדין של אונס נערה, דתניא בברייתא, אונס
שנידש ועבר על מה שנאמר (שם) 'לא יוכל לשלח', אם ישראלי הוא,
שמותר לגרשה, מחזיר ואינו לוקה, אם כהן הוא שאסור
בגרשה, לוקה ואינו מחזיר. וקשה על רבי יוחנן מההישא, ששנינו
'אם ישראלי הוא מחזיר ואינו לוקה, אמאי – מדוע אינו לוקה, והרי
לא תעשה שקדמו עשה הוא, ויליין, אלא על כרחך גם לאו שקדמו
עשה, העשה מנתק, ואין לוקים עליו.
עולא מבאר שבאונס יש סיבה מיוחדת מדוע להחשיבו ללאו
הניתק לעשה על אף שנכתב העשה קודם, ובכך מקיים את דברי
רבי יוחנן שכל שאר לאו שקדמו עשה לוקים עליו. אמר עולא,
לא יאמר – לכאורה אינו צריך לומר 'לו תהיה לאשה' במוציא
ולגמר בקל וחומר במוציא שם רע – אדם הטוען שאשתו זינתה
בין האירוסין לנישואין, ונמצא ששקדמו, ומה מוציא שם רע שלא
עשה מעשה, אלא רק חטא בדיבור, אמר רחמנא 'ולו תהיה
לאשה' (ברבים כב ט), אונס שעשה מעשה, לא כל שכן שחייב ב'לו
תהיה לאשה', (אם כן למה נאמר באונס 'לו תהיה לאשה'), אלא
אם אינו ענין לפניו – לפני הגירושין לעצם הדין שחייב לשאת
אותה, תנהו ענין לאחרי – לאחר הגירושין, שאם גירש יחיד.
נמצא שבאונס העשה בא ללאחר הלאו, ולכן הוא ככל לאו
הניתק לעשה שאין לוקים עליו, אבל באמת לאו שקדמו עשה
אפשר לומר שלוקים עליו.
הגמרא דוחה את תירוצו של עולא: ואכתי – ועדיין צריך ציווי
ללפני הגירושין, שהרי אונס במוציא שם רע לא גמר – לא נלמד,
משום דאיכא למיפדך – יש לדחות את הקל וחומר, מה למוציא שם
רע שכן לוקה ומשלם – לוקה על שהוציא דיבה ומשלם קנס מאה
כסף, ואין ללמוד ממנו שיש דין 'ולא תהיה לאשה' באונס הקל
[שאין בו חומרא זו להענישו בשני עונשים].
הגמרא מביאה אפשרות אחרת לבאר מדוע הלאו של אונס הוא
ניתק לעשה: אלא, לא יאמר 'לו תהיה לאשה' במוציא שם רע,
ולגמר מאונס – ויהיה נלמד בקל וחומר מאונס, ומה אונס שאינו
לוקה ומשלם, אלא רק משלם בה קנס של חמשים כסף, אמר
רחמנא 'ולו תהיה לאשה', מוציא שם רע שלוקה ומשלם, לא כל
שכן שיהיה בו את הדין של ולו תהיה לאשה, ואם כן למה נאמר
'ולא תהיה לאשה' במוציא שם רע, אלא אם אינו ענין – אם מיותר
הוא למוציא שם רע, תנהו ענין לאונס, ואם אינו ענין לפניו – ללפני
הגירושין לעצם הציווי לשאת אנוסתו, שהרי כבר נאמר באונס
עצמו 'לו תהיה לאשה', תנהו ענין לאחרי – לאחר הגירושין,
ולנתק את הלאו.
דוחה הגמרא: ומוציא שם רע מאונס נמי לא גמר – גם אינו יכול
להיות נלמד, דאיכא למיפדך – שהרי אפשר לדחות, מה לאונס

מסירות נפש על קידוש ה' קיימת בשלימות ובשוויון אצל כל היהודים.

מכות דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצו

וביטלו, תלויה במחלוקתם לענין התראת ספק. מבררת הגמרא: 26
בְּמֵאֵי קָא מִיפְלִגִּי – במה נחלקו, ומהו טעם מחלוקתם. משיבה 27
הגמרא: **בְּהִתְרָאֵת סָפֵק קָא מִיפְלִגִּי** – כדי להתחייב מלקות צריך 28
שתהיה התראה בשעה שעובר על הלאו, ונחלקו כאשר מתרים 29
בו ויש ספק אם יעבור עתה על התראה זו, האם התראה כזו 30
נחשבת התראה, **מָר סָפֵר** – רבי יוחנן סבר ש**הִתְרָאֵת סָפֵק שְׁמָה** 31
הִתְרָאֵה, ולכן יכול לסבור שלאו שניתק לעשה אינו נגמר עד 32
שיבטל את האפשרות לקיים את העשה, ומכל מקום ההתראה 33
שהתרו בו בשעה שעבר על הלאו, מועילה שבאשר יבטל את 34
העשה, ילקה על הלאו, ו**מָר סָפֵר** – ריש לקיש סבר ש**הִתְרָאֵת סָפֵק** 35
לֹא שְׁמָה הִתְרָאֵה, ואם יסבור שגמר הלאו תלוי בביטול העשה, 36
נמצא שלעולם לא שייך מלקות בלאו הניתק לעשה ונאפילו אם 37
מבטל את האפשרות לקיים את העשה, שכן ההתראה בשעת 38
עבירת הלאו היא התראת ספק, שמה לא יבטל את העשה, לכן 39
סבר שהלאו נגמר מיד, ולכן ההתראה שמתרים בו בשעה שעובר 40
על הלאו, נחשבת התראת ודאי, אלא שהתחדש בלאו הניתק 41
לעשה שיש אפשרות להיפטר מהמלקות על ידי קיום העשה. 42
ו**אֲדוּדוֹ לְמַעֲמִייהוּ** – והולכים רבי יוחנן וריש לקיש לטעמם, שנחלקו 43
בדין זה בסוגיא נוספת, **דְּאִיתְמָר** – נאמר בבית המדרש, אדם 44
האומר **שְׁבוּעָה** – אני נשבע **שְׂאוּכַל כְּכֹר** זה במשך היום, וכיון שיש 45
לו אפשרות לקיים שבועתו במשך כל היום, אם יתרו בו הרי זו 46
התראת ספק, ו**עָבֵר הַיּוֹם וְלֹא אָכַלָּהּ**, נמצא שחילל שבועתו בלא 47
לעשות מעשה, **רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמְרֵי תְרוּוִיהוּ** – שניהם 48
אומרים ש**אֵינוֹ לֹקֶה**, אלא שכל אחד אמר כן מטעם אחר, **רַבִּי** 49
יוֹחָנָן אָמַר אֵינוֹ לֹקֶה 50

מתרצת הגמרא: **מִיָּדִי הוּא מַעֲמָא** – הלא לא נצרכה דרשה זו של 1
'כל ימיו בעמוד והחזר' **אֵלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן, הָאָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְתַנָּא,** 2
תִּנִּי בְּמִלּוֹ חֵיִיב וְלֹא בְּמִלּוֹ פְטוּר – והרי רבי יוחנן אמר שצריך 3
לשנות בברייתא 'ביטלו' (כמובא להלן), נמצא שהוא זה שסובר 4
שחייב המלקות תלוי בביטול העשה, ולשיטתו אפשר לדרוש כל 5
ימיו בעמוד והחזר. 6
הגמרא מביאה היכן רבי יוחנן אמר כן: **דְּתִנִּי תַנָּא קְמִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן** 7
– אחד האמוראים שנה ברייתא לפני רבי יוחנן, **כָּל מַצְוֹת לֹא** 8
תַּעֲשֶׂה שִׁישׁ כֹּה קוֹם עֲשֶׂה, דהיינו לאו הניתק לעשה, **קָיִים עֲשֶׂה** 9
שְׁבָה פְטוּר מִמַּלְכוּת, בִּיטָל עֲשֶׂה שְׁבָה חֵיִיב מִלְּקוּת. ו**אָמַר לִיה רַבִּי** 10
יוֹחָנָן לְאוּתוֹ אֲמוּרָא, מֵאֵי קָא אָמַרְתָּ – מהו הדבר שאתה אומר, 11
הלא אם שנית **קָיִים פְטוּר,** היה עליך לשנות **לֹא קָיִים חֵיִיב,** 12
ואפילו אם לא ביטל, ואם שנית **בִּיטָל חֵיִיב,** היה לך לשנות **לֹא** 13
בִּיטָל פְטוּר, אפילו אם לא קיים. אלא אמר לו רבי יוחנן, **תִּנִּי** 14
בִּיטָלוֹ וְלֹא בִּיטָלוֹ – צריך לשנות ביטל עשה שבה חייב מלקות, 15
לא ביטל עשה שבה פטור ממלקות. כלומר שלרבי יוחנן חיוב 16
המלקות אינו תלוי בכך שאינו מקיים העשה, אלא רק בביטול 17
האפשרות לקיים את העשה. ו**רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אָמַר, 'קִיְיָמוֹ'** 18
וְלֹא קִיְיָמוֹ – יש לשנות בברייתא 'קיים עשה שבה פטור לא קיים 19
עשה שבה חייב מלקות'. ולדבריו חיוב המלקות תלוי באם אינו 20
מקיים העשה. ולדבריו לא דורשים 'כל ימיו' לנתק את הלאו של 21
'לא יוכל שלחה', אלא על כרחך הטעם ששנינו בברייתא שאונס 22
שגירש מחזיר ואינו לוקה, הוא משום שלא שקדמו עשה הרי הוא 23
ככל לאו הניתק לעשה שאין לוקים עליו, ודלא כרבי יוחנן. 24
הגמרא מבארת שמחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש לענין קיימו 25